

**ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА РЕЦЕПЦІЯ ПОЕТИКИ
ВІРШОВАНИХ ТВОРІВ СИДОРА ВОРОБКЕВИЧА
У ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНИХ ПРАЦЯХ О. МАКОВЕЯ**

Тетяна НИКИФОРУК, Валерія АНДРІЄЦЬ,
Буковинський державний медичний університет,
Чернівці (Україна), kuryluk235@ukr.net

**LITERARY RECEPTION OF POETICS OF
SYDIR VOROBKEVYCH'S POETIC WORKS IN
O. MAKOVEI'S LITERARY AND CRITICAL WORKS**

Tetyana NYKYFORUK, Valeriya ANDRIYETS,
Bukovynian State Medical University, Chernivtsi (Ukraine),
RESEARCHER ID: S – 7000-2016; ORCID ID:0000-0001-5365-5578

Татьяна НикифоруК, Валерия Андриец. Литературоведческая рецепция поэтики стихотворных произведений Сидора Воробкевича в литературно-критических трудах О. Маковей. Целью статьи является рассмотреть и систематизировать литературно-критические труды О. Маковей, проанализировать соображения ученого по поэтике стихотворных произведений С. Воробкевича в аспекте генерики, металогии, поэтического синтаксиса, фоники, версификации, определить значимость, ценность и объект исследований О. Маковей. **Методы исследования:** анализ, синтез, сравнительно-исторический, сравнительный, описательный, метод рецептивной поэтики, биографический. **Научная новизна** исследования. Впервые в украинском литературоведении проведено исследование поэтики стихотворных произведений С. Воробкевича сквозь призму видения О. Маковей; материалы проанализированы в аспекте генерики, металогии, поэтического синтаксиса, фоники, версификации. **Вывод.** Критик и литературовед О. Маковей в значительной степени привел к изучению жизненно-творческого пути С. Воробкевича, прежде всего, как составитель трехтомного издания произведений С. Воробкевича. Также интересны исследования, связанные с жизнеописанием буковинского художника. Подходящими являются рассуждения о периодизации стихотворного творчества С. Воробкевича. О. Маковей является автором предисловия “Общие заметки о поэзии Изидора Воробкевича”. Исследователь выступил с отзывом-рецензией в газете “Буковина” по поводу изданного Воробкевичевого сборника “Над Прутом”. В рецензии выделены три основных тезиса, касающиеся темы нашего исследования: 1) анализируя стихотворение автора сборника, “Над Прутом”, следует учитывать единство словесного и музыкального ритмов; 2) большая часть стихов сборника написана, “на строй народных песен”; 3) в стихах С. Воробкевича ощутимо влияние Т. Шевченко и П. Кулиша.

Основные тезисы и выводы О. Маковей выражают представление об особенностях поэтики стихотворных произведений С. Воробкевича и станут хорошим основанием для дальнейших исследований в этом ракурсе.

Ключевые слова: поэтика, рецепция, О. Маковей, С. Воробкевич, стиль, генерика, тематика, металогия, поэтический синтаксис, фоника, версификация, ритмика, строфика, периодизация творчества.

Життєво-творчий шлях, багатогранний таланти буковинця привертали увагу науковців. Віршовану спадщину С. Воробкевича вивчали В. Гнатюк, М. Івасюк, Л. Ковалець, Н. Козачук, О. Кульбабська, Л. Кучурян, М. Ласло-Куцюк, В. Лесин, М. Лозинський, О. Маковей, Б. Мельничук, П. Никоненко, О. Огоновський, Ф. Погребенник, О. Попович, С. Протасова, О. Романець, Є. Семака, В. Сімович, С. Смаль-Стоцький, І. Франко, Н. Шатілова, М. Юрійчук та ін.

Досі добре досліджена біографія митця, тематика його поезії, частково розглянуто окремі питання форми поетичних творів. Цінними є матеріали О. Маковей. Тому метою статті є розглянути та систематизувати літературно-критичні праці О. Маковей, проаналізувати міркування вченого щодо поезики віршованих творів С. Воробкевича в аспекті генерики, металогії, поетичного синтаксису, фоніки, версифікації, окреслити значимість, цінність і об'єктивність досліджень О. Маковей. Матеріалом дослідження слугують літературно-критичні праці О. Маковей.

Питання про літературознавче потрактування творчості С. Воробкевича розглянув Б. Мельничук. У статті “Літературознавче і художнє осмислення постаті С. Воробкевича” (2012) відомий учений запропонував поділ літературно-критичних матеріалів про письменника на чотири періоди: “По-перше, ті, що з'явилися за його життя (80-ті роки XIX – початок XX століття); по-друге, оприлюднені в перші кілька десятиліть по смерті письменника, по-третє, надруковані в 40-ві – першій половині 80-х років минулого століття, і, по-четверте, що прийшли і приходять до читача, починаючи від кінця 80-х років і до наших днів”¹. Skorистасмося із запропонованої класифікації і стисло розглянемо міркування О. Маковей щодо поезики віршованих творів С. Воробкевича в межах визначених періодів.

З відгуком-рецензією щодо виданої Воробкевичевої збірки виступив того ж року в “Буковині” О. Маковей. У рецензії виділено три основні тези, дотичні до теми нашого дослідження: 1) аналізуючи вірш автора збірки “Над Прутом”, треба враховувати єдність словесного і

¹Melnychuk B. Literaturoznavche i khudozhnie osmyslennia postati Sydora Vorobkevycha [Literary and artistic understanding of the figure of Sidor Vorobkevych], Naukovyi visnyk Chernivetskoho natsionalnogo universytetu imeni Yurii Fedkovycha : [zb. nauk. prats] [Scientific Bulletin of Chernivtsi National University named after Yuri Fedkovych: [collection. Science. work], Chernivtsi : Chernivetskyi nats. un-t, 2012, Vyp. 585–586. Slovianska filolohiia, S. 139.

музичного ритмів; 2) більша частина віршів збірки написана "на лад народних пісень"; 3) у поезіях С. Воробкевича відчутний вплив Т. Шевченка і П. Куліша.

Зосередимося на першій тезі. Поділяючи думку І. Франка, О. Маковей стверджує, що Данило Млака передовсім лірик, а не епік, він – поет-музика, що "так як то ще давно було у старинних народів або й у нашого, складав дійсну пісню не тільки словами, але й тонами, – складав сам і слова, і мелодію"². Народний співець, за переконанням автора рецензії, не був змушений "педантично" дбати про форму поезії: "він піснею прибрав не раз і не дуже дібрані слова". Критик робить такий висновок щодо буковинського автора: "При осуді його ліричних поезій мусимо пам'ятати, що він, пишучи їх, рівночасно міг мати на думці мелодію їх і сею мелодією бажав надолужити нерівности поетичної форми, які можна знайти в його поезіях". Тезу про невідокремленість співу від слова як характерну ознаку народної писемності обстоювала низка тодішніх дослідників фольклору, наприклад, П. Бажанський у праці "Русько-народна поетична і музикальна ритміка" (1891).

Найважливішими працями цього періоду про С. Воробкевича вважаємо дослідження О. Маковей. Питання поезики віршованих творів письменника він заторкує в публікаціях "Літературна спадщина по Ізидорі Воробкевичу" (1908). "Ізидор Воробкевич" та "Загальні замітки про поезії Ізидора Воробкевича" (обидві – 1909).

У першій із них, уміщеній у № 103 "Буковини", зацікавлюють дві позиції дослідника. Перша – про виправлення творів письменника. О. Маковей стверджує: "Він мало коли що поправляв або переробляв. Вдалося що відразу – то добре; не вдалося – то так лишив. З тої причини через цілий його вік, почавши від Дідицького, що друкував 1863 р. перші його поезії, аж до Франка, що з рукописа Із. В-а видав 1901 р. збірку "Над Прутом"... редактори поправляли то більше, то менше поезії Із. В-а, на що він часто сердився, а часто і сам просив о се"³.

Друга думка О. Маковей стосувалося певних версифікаційних особливостей Воробкевичевих віршів: "Поезія його була не раз зовсім до речі, але в одному і другім місці граматики, ритми і рими кричали о пімсту до неба – годі було їх не поправити. Траплялося се особливо в перших роках діяльності поета..."⁴.

У матеріалі, "Ізидор Воробкевич", що відкриває I том "Творів Ізидора Воробкевича" відзначимо близьке до Франкового спостереження щодо змісту і форми ліричних творів поета: "Вірні спостереження народного горя і щастя, велика любов до нашої бувальщини, до України і Буковини, бажання кращої долі народів та десь колись і суб'єктивна лірика або весела видумка – отже зміст його поезій, а простота виразу і щирість – се їх прикмети"⁵. Критик хвалить дрібні поезії автора, сперечається з О. Огоновським та солідаризується з І. Франком щодо епосу буковинця, а також вказує на залежність козацьких "дум" від історичних поем великих попередників. Наведемо ці міркування О. Маковей повністю: "Коротші поезії (з них багато відомих

через музику самого ж Воробкевича), звичайно, краще, ніж довші поеми, н. пр. цілий ряд "дум" з козацької історії, де він на лад Шевченка і Куліша оспівував бувальщину, мало маючи джерел до того"⁶.

"Загальні замітки про поезії Ізидора Воробкевича", що завершують перший том "Творів Ізидора Воробкевича", дослідник подав уже після ретельного опрацювання всіх віршованих творів поета. Врахувавши досвід І. Франка щодо видання збірки "Над Прутом", О. Маковей у I томі поділяє, як І. Франко, поезії письменника на лірику ("Думки і пісні") та епос ("Балади і оповідання"). В обох групах поезії розміщені за роками написання, що сприяє розумінню творчої еволюції С. Воробкевича.

У "Загальних замітках..." О. Маковей виділяє два напрямки творчості поета: а) романтично-історичний; б) етнографічний.

До сегменту романтично-історичних творів О. Маковей зараховував Воробкевичеві "думи" з козацької історії (звернемо увагу на те, що критик бере це слово в "лапки", маючи, очевидно, на увазі, що це – власне поетове визначення) і показав, використовуючи епістолярій поета, джерела цих "дум" – оповідання М. Чайковського, "Geschichte der Ukraine" Енгеля, твори Гоппе, Бантиш-Каменського, П. Куліша, Т. Шевченка від 1867 року, Д. Мордовця, М. Костомарова та ін. На думку О. Маковей, після переїзду до Чернівців "інтерес Воробкевича до козацьких тем ослаб, хоч він і пізніше не раз вертався до них (пор. поему про Тимоша Хмельницького, драму про Сагайдачного, повість і драму про Мазепу); натомість зацікавила його в 70-х роках з нагоди російсько-турецької війни історія балканських народів, візантійська і новітня (турецька, сербська, албанська, чорногорська), і він радо обробляв теми із сеї історії то віршем, то прозою"⁷. Важливим видається і таке зауваження О. Маковей: поет, попри історичні теми, переповідав віршем також буковинські народні перекази.

О. Маковей, услід за І. Франком, полемізує з тезою О. Огоновського, за якою С. Воробкевич "вище стоїть в нашій літературі яко поет епічний" і стверджує, що він передовсім лірик-співець. Наведемо присуд критика Воробкевичевим козацьким "думам": "Тепер вони для нас мало інтересні, а з артистичного боку і зовсім не заслуговують на те, щоб їх пам'ятати, винявши декотрі, написані з більшим розмахом, чуттям та знанням справи"⁸.

Етнографічний напрям у творчості С. Воробкевича, на думку О. Маковей, найпомітніший у його ліриці. Основним джерелом лірики поета критик вважає народну пісню. Він переконаний, що після 1869 року переважна частина Воробкевичевої лірики – "це вже пісні з музикою"⁹. Він пропонує таку класифікацію поетових пісень: "I тут є ціла в'язка козацьких і патріотичних пісень, друга в'язка любовних, третя – пісень до чарки, а четверта – комічних"¹⁰. "Воробкевич, – продовжував критик, – уважав себе, скорше, музиком, як поетом; тому й не диво, що всякі тексти до пісень він зміняв, переробляв на різні лади... Звідки

² Makovei O. "Nad Prutom. Zbirnyk poezii Izydora Vorobkevycha" [Over Prut. Collection of poems of Izydor Vorobkevych], Bukovyna, 1901, 26 serpnia (8 veresnia), P. 4 [in Ukrainian].

³ Makovei O. Literaturna spadshchyna po Izydori Vorobkevychu [Literary heritage of Izydor Vorobkevych], Bukovyna [Bukovyna], 1908, N 103, P. 1 [in Ukrainian].

⁴ Ibidem, P. 1.

⁵ Makovei O. Izydor Vorobkevych (zhyttiepyss). Tvory [Izydor Vorobkevych (autobiography). Writings], Lviv, 1909, Vol. 1, P. 7 [in Ukrainian].

⁶ Ibidem, P. 7.

⁷ Makovei O. "Zahalni zamitky pro poezii Izydora Vorobkevycha" [General notes about poetry of Izydor Vorobkevych], Vorobkevych I. Tvory [Vorobkevych I. Writings], Lviv, 1909, Vol. 1, P. 403 [in Ukrainian].

⁸ Ibidem, P. 404.

⁹ Ibidem, P. 406.

¹⁰ Ibidem, P. 406.

Звідки виходила деяка монотонність у помислах, напр., любовних пісень, монотонність, очевидно, у словах...¹¹. О. Маковей продовжує критику форми віршованих творів поета: “Форма його поезій не завжди нас вдовольняє; на наголосі українці певно не згодяться, хоч вони народні, уживані на Буковині; рими часто не всюди добірні...”. Наприкінці свого розгляду поезії буковинця О. Маковей відзначає в нього чималу кількість дидактичних віршів, пояснюючи, що вони є наслідком “його заходів для освіти шкільної молоді”, та невелику частку особистої лірики. Зазначимо, що основні положення “Загальних заміток про поезію Ізидора Воробкевича” О. Маковей – це найкраще з того, що було написано про поезію віршованих творів письменника в цей період.

Міркування О. Маковей про етапи життєво-творчого шляху С. Воробкевича значно спростовують проблему періодизації поетичної творчості буковинця. Попередні дослідники творчості С. Воробкевича її не запропонували. Деякі з них (О. Маковей, П. Никоненко і М. Юрійчук) обмежилися розглядом певних етапів життєво-творчого шляху поета.

О. Маковей у передмові до першого тому видання творів С. Воробкевича у трьох томах щодо першого періоду творчості поета зазначає: “Скінчивши богословіє, Ізидор Воробкевич був від 1861 року священником у Давиденях”, де був чотири роки, і в Руській Молдавиці в горах поміж гуцулами до 30.XI.1867 р. За той період він читав і писав дуже багато”.

О. Маковей, однак, указував, що кінець 1867 року (переїзд до Чернівців) був від’ємно переломним для митця: “Натомість жите в Чернівцях, де товариство “Руська Бесіда” (1869 – 1884) в ненародних руках було вороже українській літературі, разом з домашніми злиднями і недугами в родині і великою працею в школах, дуже прибавало его духа”¹².

З О. Маковеем погоджувалися також П. Никоненко і М. Юрійчук: “У літературній творчості письменника з переїздом до Чернівців закінчився надзвичайно плідний і динамічний період... Значного прогресу досяг С. Воробкевич як поет – лірик і прозаїк. Аж після переїзду до Чернівців він на кілька років майже зовсім припинив літературну творчість, що, звичайно, негативно позначилося на подальшому зростанні його письменницького таланту”¹³.

З ліричних віршів 1873 року О. Маковей відібрав для першого тому поетових творів лише один („Одним доля на сорочку...”), з 1874 – теж один („Монастирська рожа”). З 1875 року – жодного. З 1876 – вже шість. Отже, завершальним у низці складних для творчості чернівецьких 70-х років був 1875-ий. Цікаво, що саме в цьому році в житті С. Воробкевича сталася значна подія: письменник переходить працювати з Чернівецької духовної семінарії до Чернівецького університету.

Спираючись на спостереження О. Маковей, П. Никоненка і М. Юрійчука і враховуючи біографічні моменти в житті С. Воробкевича, що мали відчутний вплив на його творчість, маємо можливість виокремити періоди його поетичної творчості. Що може стати об’єктом наших подальших студій.

Висновок. Критик та літературознавець О. Маковей значною мірою спричинився до вивчення життєво-творчого шляху С. Воробкевича насамперед як упорядник тритомного видання творів С. Воробкевича. Також

цікавими є дослідження пов’язані з життєписом буковинського митця. Слушними є міркування про періодизацію віршованої творчості С. Воробкевича. О. Маковей є автором передмови “Загальні замітки про поезію Ізидора Воробкевича”. О. Маковей виступив з відгуком-рецензією у газеті “Буковина” щодо виданої Воробкевичевої збірки. У рецензії виділено три основні тези, дотичні до теми нашого дослідження: 1) аналізуючи вірш автора збірки “Над Прутом”, треба враховувати єдність словесного і музичного ритмів; 2) більша частина віршів збірки написана “на лад народних пісень”; 3) у поезіях С. Воробкевича відчутний вплив Т. Шевченка і П. Куліша.

Основні положення та висновки О. Маковей у виразноють уявлення про особливості поезії віршованих творів С. Воробкевича і стануть доброю основою для подальших досліджень у цьому ракурсі.

Tetyana Nykyforuk, Valeriya Andriyets. Literary reception of poetics of sydir vorobkevych's poetic works in O. Makovei's literary and critical works. This study is aimed to consider and systematize the literary and critical works of O. Makovei, to analyze the scientist's thoughts about the poetics of S. Vorobkevych's poetic works in terms of generic, metalogy, poetic syntax, phonics, versification, to outline the significance, value and objectivity of O. Makovei's research. **Research methods:** analysis, synthesis, comparative and historical, comparative, descriptive, method of receptive poetics, biographical. **Scientific novelty of the research.** For the first time in Ukrainian literary criticism, the poetics of S. Vorobkevych's poetic works was studied through the prism of O. Makovei's vision; materials are analyzed in terms of generic, metalogy, poetic syntax, phonics, versification. **Summary.** Literary critic O. Makovei largely contributed to the study of the life and career of S. Vorobkevych primarily as a compiler of a three-volume edition of works by S. Vorobkevych. Studies related to the biography of the Bukovynian artist are also very interesting. Considerations about the periodization of S. Vorobkevych's poetic work are correct. O. Makovei is the author of the foreword “General Notes on the Poetry of Izidor Vorobkevych”. The researcher made a review in the newspaper “Bukovyna” about the published Vorobkevych collection “Over the Prut”. The review identifies three main theses related to the topic of this study: 1) while analyzing the poem of the author of the collection “Over Prut”, it is necessary to take into account the unity of verbal and musical rhythms; 2) most of the poems in the collection are written “in the style of folk songs”; 3) in the poems of S. Vorobkevych the influence of T. Shevchenko and P. Kulish is noticeable.

The main provisions and conclusions of O. Makovei express the idea of the peculiarities of the poetics of the poetic works of S. Vorobkevych and might be a good basis for further research in this perspective.

Key words: poetics, reception, O. Makovei, S. Vorobkevych, style, generic, themes, metalogy, poetic syntax, phonics, versification, rhythmic, stanzas, periodization of creativity.

Никифорок Тетяна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри суспільних наук та українознавства Буковинського державного медичного університету. Автор понад 80 науково-методичних публікацій. Виконавчий редактор спільного українсько-румунського наукового журналу “Актуальні питання суспільних наук та історії медицини”. Коло наукових інтересів: теорія віриознавства загалом та поезика віршованих творів С. Воробкевича, викладання української мови як іноземної.

Nykyforuk Tetyana – PhD, Associate Professor of the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies in Bukovynian State Medical University. Author of over 80 scientific and methodological articles. Executive secretary of Ukrainian-Romanian scientific journal “Current Issues of Social Studies and History of Medicine”. Scientific research interests: the creation of poetry and poetics of S. Vorobkevych's verses, teaching of Ukrainian language as a foreign language.

Андрієць Валерія – викладач коледжу Буковинського державного медичного університету. Коло наукових інтересів: інтерактивні технології викладання української мови та літератури.

Andriyets Valeriya – is a lecturer of the College of Bukovynian State Medical University. Scientific research interests: interactive technologies of Ukrainian language and literature teaching.

Received: 26.07.2021

Advance Access Published: September, 2021

© T. Nykyforuk, V. Andriyets, 2021

¹¹ Ibidem, P. 407.

¹² Ibidem, P. 4.

¹³ Nykonenko P., Yuriichuk M. Sydir Vorobkevych: Zhyttia i tvorchist [Sydir Vorobkevych: Life and creativity], Chernivtsi : Ruta, 2003, P. 21 [in Ukrainian].